

vernietiging geweest, als wij ons angstvallig beschermd, eigenaardig leven hadden op zijde gezet en een nabootsing van Duitsch leven, Deutsche denkwijze, en Deutsche strenge organisatie overgenomen hadden.

De streng-systematische levenswijze, het in de ziel ingesmede harnas dwingt ons, tot Duitschlands krachtspraestatie met bewondering op te zien. Zij harmonieert echter niet met onze aangeboren volksnatuur. Wie ons dat mooie systeem door dwang zou willen opdringen, maakt zich tot onzen tegenstander. Wij wonen aan den oever der zee, en ons leven is de scheepvaart, zooals de dichter het zoo schoon uitdrukte: „De welvaart van dit land, die komt van 't varen”.

Scheepvaart en handel vormen het volkskarakter voor de vrijheid; vandaar dat West-Europa zoo lang de grootste bekoring op ons kon uitoefenen. De pelgrims-vaders zijn uit Delft naar Amerika overgestoken. In Amerika is het Calvinisme tot zijn hoogste openbaring gekomen. En zoo verklaart het zich, dat wij nog altijd voor ons nationale leven op conformiteit met onzen nationalen oorsprong aandringen.

Voor ééne vergissing wachte men zich echter. Het eigenaardige zelfbewustzijn van ons volk heeft toch nooit een sterke voorliefde voor de westelijke Mogendheden als Staten doen ontstaan. De liefde van ons volk heeft Engeland nooit bezeten. Toegegeven moet worden, dat in zeer kleine aristocratische kringen, in den Haag nog meer dan in Amsterdam en Rotterdam, de Engelsche taal, zede en kleeding ten deele toonaangevend zijn; niet te loochenen is ook het feit, dat de Zendingsactie gaarne Englands voorbeeld navolgde; niemand zal kunnen betwisten dat de lezing van Engelsche romans in Tauchnitz-editie een tijdverslindende gewoonte is geworden. De tegenstelling in de internationale politiek woog echter zwaarder. Sedert